

Anna Gruca

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytet Jagielloński

e-mail: gruca@bilon.miks.uj.edu.pl

BIBLIOGRAFICZNA BAZA DANYCH DO HISTORII EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ [BIBLIOGRAPHIC DATABASE TO THE HISTORY OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE]

Abstrakt: Baza stanowi przykład międzynarodowej współpracy w pracy bibliograficznej. Udostępniana jest na stronie internetowej Instytutu Herdera w Marburgu. Powstaje przy udziale ośrodków bibliograficznych w Niemczech Polsce, Czechach i Słowacji, które materiały ze wspólnie tworzonej bazy wykorzystują też w powstających również we współpracy międzynarodowej drukowanych regionalnych bibliografiach historycznych.

Abstract: Since its foundation in 1950, the Herder-Institute has been one of Germany's principal centres for historical research on East Central Europe. The article concerns the Institute's key services for historical research on East Central Europe - the bibliographical documentation. The author presents the project of developing an information system for the history of Poland, the Czech Republic, Slovakia and the Baltic States, conducted since 1994 in the framework of an international co-operation

* *
*

Powstały w 1950 r. Instytut Herdera w Marburgu zajmuje się badaniami nad historią Europy Środkowo-Wschodniej. W 1994 r. jako jedno ze swoich priorytetowych zadań przyjął prace nad bibliografią rejestrującą prace dotyczące historii Polski, Czech, Słowacji i krajów bałtyckich. Do realizacji tego projektu zaproszono instytucje z wymienionych krajów, opracowujące bibliografie historyczne. Współpraca międzynarodowa w przygotowaniu bibliografii nie jest nowością. Powstająca w Marburgu baza nie jest też jedyną tego typu bazą funkcjonującą w Internecie. Starszą, zawierającą dane o podobnej tematyce, jest np. baza EBSEES (European Bibliography of Slavic and East European Studies), która rejestruje jednak głównie pozycje dotyczące Europy Wschodniej, opublikowane na zachodzie Europy. Inne międzynarodowe bibliografie różni od przygotowywanej w Marburgu sposób opracowania. Wszystkie współpracujące z Instytutem Herdera instytucje nie tylko dostarczają

danych bibliograficznych, ale też wykorzystują dane z tej bazy do tworzenia własnych bibliografii.

Instytut Herdera zaprosił do współpracy początkowo dwanaście instytucji, z których do chwili obecnej pozostały Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego, Historický Ústav Akademie Věd České Republiky w Pradze – Slovenská Akadémia Vied z Bratysławy [Madajczyk 1998, s. 175]. Z Niemiec, oprócz Instytutu Herdera, w projekcie bierze udział Martin-Opitz-Bibliothek z Herne. W 2002 r. do tej grupy dołączyła Wojewódzka Biblioteka Publiczna z Poznania, a w 2003 r. – Pracownia Bibliografii Bieżącej Instytutu Historii PAN. W październiku 1996 r. odbyła się w Marburgu konferencja z udziałem przedstawicieli współpracujących instytucji [Madajczyk 1998, s. 175–177]. Miała ona na celu omówienie metod pracy oraz technicznych szczegółów bardzo ważnych, dlatego że współpracujące instytucje używają różnych programów. Należało też uzgodnić zasięg terytorialny bibliografii, co nie było sprawą prostą ze względu na tradycje historyczne poszczególnych państw, jak również z tego powodu, że przy okazji opracowywania bazy postanowiono też wspólnie przygotowywać regionalne bibliografie historyczne.

ZASADY OPISU I REDAKCJI MATERIAŁÓW

Jest rzeczą jasną, że przy dużej liczbie współpracowników, na dodatek pochodzących z różnych krajów, nie sposób uniknąć pewnych różnic w opracowaniu nadsyłanego materiału. Dlatego też w marcu 2003 r. zwołano do Marburga drugą konferencję, której część roboczą przeznaczono na omówienie szczegółów opisu bibliograficznego i klasyfikacji [Behrends 2003]. Takie spotkania są o tyle istotne, że doboru opisów, ich klasyfikacji i zaopatrzenia w hasła rzeczowe, osobowe i geograficzne (hasel przedmiotowych nie dodaje do opisu jedynie Pracownia Bibliografii Bieżącej) dokonują współpracownicy w poszczególnych krajach.

W bazie uwzględniane są zarówno książki, jak i artykuły z czasopism i prac zbiorowych, recenzje o charakterze krytycznym. Rejestruje się artykuły z ok. 1500 zachodnio- i wschodnioeuropejskich czasopism. Ideą współpracy było wyeliminowanie dublowania się prac bibliograficznych. Dlatego też w Instytucie Herdera dokonuje się opisu pozycji opublikowanych w Niemczech i innych krajach Europy Zachodniej oraz w Ameryce Północnej, a także wydawanych w tych krajach książek. Opisy te przesyłane są współpracującym ośrodkom bibliograficznym w innych krajach i włączane do opracowywanych tam bibliografii historycznych. Z kolei kraje te przesyłają opisy publikacji historycznych, które ukazują się na ich terenie. Są one włączane do bazy w Marburgu. Nie jest to pełna rejestracja pozycji dotyczących historii Europy Środkowo-Wschodniej. Dokonuje się selekcji formalnej i merytorycznej. Nie uwzględnia się artykułów z prasy codziennej, tygodników i miesięczników oraz popularnonaukowych z czasopism regionalnych. Selekcja merytoryczna dotyczy publikacji o nikomej wartości naukowej. W bazie obecne są też pozycje z dziedzin pokrewnych, jak historia sztuki, literatury, muzyki. Natomiast publikacje z pogranicza nauk historycznych uwzględniane są jedynie wówczas, gdy posiadają kontekst historyczny. W opisie bibliograficznym tytuły podawane są w języku oryginalnym i w tłumaczeniu na język niemiecki. Opisy uzupełnione są o hasła przedmiotowe (w pięciu wersjach językowych), osobowe i geograficzne. Nazwy miejscowości nawet na tych terenach, które w swojej historii zmieniały przynależność państwową, podawane są w ich obecnej urzędowej formie oraz we wszystkich formach poszczególnych języków państw współpracujących. Klasyfikacja obejmuje trzynaście głównych działów. Pewne trudności w klasyfikowaniu materiału następcza różna periodyzacja historii w poszczególnych współpracujących krajach.

BIBLIOGRAFICZNA BAZA HISTORII EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Bibliograficzna baza historii Europy Środkowo-Wschodniej funkcjonuje na stronie internetowej Instytutu Herdera (www.uni-marburg.de) od 1998 r. Podczas wyszukiwania można używać języków państw współpracujących i dodatkowo – angielskiego. Baza daje różne możliwości wyszukiwania. Może to być wyszukiwanie złożone, za pomocą operatorów logicznych lub za pomocą ośmiu indeksów (osób, nazw czasopism i serii, haseł przedmiotowych, słów z tytułu, symboli klasyfikacji, instytucji sprawczych, numerów ISBN i ISSN). Indeksy haseł przedmiotowych funkcjonują w językach krajów współpracujących. Jako wynik wyszukiwania otrzymuje się pełne opisy bibliograficzne.

W 2003 r. baza liczyła ok. 65 tys. pozycji. W najbliższym czasie planuje się jej powiększenie o zasoby biblioteczne Instytutu Herdera, dotyczące historii Europy Środkowo-Wschodniej. Dzięki temu baza zwiększyłaby się do ok. 100 tysięcy pozycji. O kolejne 20 tysięcy opisów zwiększy się po dołączeniu materiału *Baltische Bibliographie* za lata 1994–2000. Instytut Herdera czyni też starania, aby pozyskać nowych współpracowników. Prowadzone są rozmowy z Instytutem Historii Akademii Nauk Litwy, opracowującym bibliografię historyczną Litwy.

Jak już wspomniano, dane zgromadzone we wspólnej bazie wykorzystuje się do tworzenia kilku regionalnych bieżących bibliografii historycznych. Są to wydawane już drukiem: *Bibliografia historii Pomorza Wschodniego i Gdańskiego*, *Bibliografia historii Pomorza Zachodniego* oraz *Bibliografia historii Śląska*. Dwie pierwsze to efekt współpracy polsko-niemieckiej, natomiast ostatnia – polsko-czesko-niemieckiej. W przygotowaniu znajduje się *Bibliografia historii Wielkopolski*, powstająca we współpracy polsko-niemieckiej. Wszystkie te bibliografie ukazują się w ujednoliconej formie: mają ten sam układ według klasyfikacji opracowanej w Marburgu, spis treści, tytuły działów i przedmowy są w dwóch, a w przypadku bibliografii Śląska w trzech językach. Tytuły pozycji podawane są zarówno w języku oryginalnym, jak i w tłumaczeniu na język niemiecki. Wszystkie bibliografie są też zaopatrzone w indeksy: autorów, osób, nazw geograficznych oraz rzeczowy. Należy jeszcze wspomnieć, że pozycje dotyczące polskiej historii opublikowane w Niemczech i innych krajach Europy Zachodniej, otrzymywane z marburskiej bazy są włączane co roku do bieżącej *Bibliografii historii polskiej*.

Bibliograficzna baza danych do historii Europy Środkowo-Wschodniej jest dobrym przykładem udanej współpracy międzynarodowej, pozwalającej wobec mnogości publikacji uzyskać z jednej strony duży stopień kompletności w ich rejestracji, z drugiej – uniknąć dublowania się prac.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

Doświadczenia własne Autorki jako redaktora opracowującego materiał z Polski.

Behrends, J.C. (2003). „Erfahrungen und Perspektiven der bibliographischen Arbeit für Ostmitteleuropa”. Herder-Institut Marburg. 14.03.2003–15.03.2003, Marburg. [dok.clektr.].

H-Net Review in the Humanities & Social Sciences, <http://www2.h-net.msu.edu/mmreviews/showrev> [odczyt 30.06.2004].

Kersken, N. (1997). Perspektiven einer Verbund-Literaturdatenbank zur Geschichte Ostmitteleuropas. W: *Bibliographien zur Geschichte Ostmitteleuropas* (1997). Marburg: Verlag Herder-Institut, S. 85–95.

Kersken, N.; R. Köhler (1997). Internationale bibliographische Zusammenarbeit. Eine Tagungsbilanz. W: *Bibliographien zur Geschichte Ostmitteleuropas* (1997). Marburg: Verlag Herder-Institut, S. 97–102.

Madajczyk, P. (1998). „Bibliographien zur Geschichte Ostmitteleuropas” – sesja w Instytucie Herdera w Marburgu. *Rocznik Polsko-Niemiecki* 7, s. 175–177.